

**Programmaterial för gymnasie-
särskola och sÄrvux**

GysÄr 1995:8

sob07/
27

GymnasiesÄrskolans Individuella program

Kursplaner, betygskriterier och kommentarer

Skolve

SOCIAL- OCH BETEENDEVETENSKAPLIGA BIBLIOTEKET

15000

400114693

PEDAGOGISK-PSYKOLOGISKA
BIBLIOTEKET
LUND

Eab

Ref.

PEDAGOGISK - PSYKOLOGISKA
BIBLIOTEKET
Box 199
221 00 LUND

LUNDS UNIVERSITET

15240

001053181

Gysär 1995:8

Gymnasiesärskolans Individuella program

Kursplaner, betygskriterier och kommentarer

CE Fritzes AB

Beställningar:

Fritzes kundtjänst, 106 47 Stockholm

Fax 08-20 50 21, Telefon 08-690 90 90

Butik: Regeringsgatan 12, Stockholm

**PEDAGOGISK - PSYKOLOGISKA
BIBLIOTEKET
Box 199
221 00 LUND**

Gymnasiesärskolans Individuella program

Upplaga 1:1

ISSN 1400-6081

ISBN 91-38-30560-7

© Skolverket och CE Fritzes AB

Omslag: Örjan Nordling, Ligature

Tryck: Norstedts Tryckeri AB, Stockholm 1995

Innehåll

Vad innebär individuella program i gymnasiesärskolan?	5
Verksamhetsträning	9
Kursplan	10
Yrkesträning	13
Kursöversikt	15
Kursplaner	17
Gemensamma ämnen	17
– Estetisk verksamhet.....	17
– Idrott och hälsa.....	17
– Matematik	18
– Samhällsorientering	19
– Svenska	20
Estetiska området	22
Husliga området	25
Industriella området.....	27

Vad innebär individuellt program i gymnasiesärskolan?

I gymnasiesärskolan finns ett antal fyraåriga nationella program. Därutöver finns specialutformade program och individuella program. I propositionen om en ny läroplan (1992/93: 250) beskrivs gymnasiesärskolans individuella program så här:

Ungdomar som inte kan eller vill delta i nationella program skall erbjudas utbildning på *individuella program*. Sådana program är avsedda för en del av de elever som idag får yrkesträning och verksamhetsträning. Ett annat syfte med ett individuellt program är att förbereda eleven för att fortsätta på ett nationellt eller specialutformat program. Ytterligare ett syfte är att ge en mer begränsad utbildning, som t.ex. omfattar endast vissa ämnen eller sådana delar av ämnen, som eleven kan tillgodogöra sig.

Oavsett vilket slag av utbildning eleven skall gå, är det viktigt att en *individuell studieplan* upprättas för varje elev.

I gymnasiesärförordningen definieras individuella program i 5 kap. 5 § på detta sätt:

Ett individuellt program kan

1. syfta till att stimulera eleven att senare gå över på ett nationellt program eller ett specialutformat program,
2. ge eleven yrkesträning,
3. ge eleven verksamhetsträning,
4. möta speciella behov hos eleven.

För verksamhetsträning och yrkesträning finns särskilda kursplaner utarbetade. I övriga fall, när det gäller att stimulera en elev att senare gå över på nationellt program eller att möta särskilda behov hos eleven, måste skolan finna den kombination av kurser som passar eleven bäst. I dessa fall finns inga regler vare sig för utbildningens längd, antal kurser eller kursernas innehåll. Den enskilde elevens rätt till en fyraårig utbildning på minst 3 600 timmar gäller emellertid som vanligt. I praktiken innebär detta att en elev som gått ett år på individuellt program för att förbereda för ett nationellt, kan få en femårig studiegång. När man väl är intagen på en studieväg har man rätt att fullfölja utbildningen där.

För att förbereda en elev för nationellt program måste man kanske ibland komplettera kunskaper som egentligen ligger på grundsärnivå. Detta kan man göra antingen genom att lokalt formulera kurser på lämplig nivå eller genom att låna kurser från yrkesträningen.

Att möta speciella behov hos eleven är en mycket öppen formulering, som gör det möjligt att anordna vilken som helst undervisning som ryms inom gymnasiesärskolans generella ramar. Det betyder att det kan vara mycket skiftande behov hos eleven som man vill försöka tillgodose.

En anledning att man väljer att låta eleven gå ett individuellt program skulle kunna vara en mycket ojämn begåvningsprofil. Eleven klarar kanske yrkeskurserna på ett nationellt program, men inte alla kärnämnen. I det fallet kan det vara en lösning att i stället för vissa kärnämnen läsa motsvarande ämnen enligt yrkesträningens kursplaner. I vissa yrkesämnen klarar kanske eleven att ta in någon kurs från gymnasieskolans program. Alla kombinationer av kurser är möjliga inom det individuella programmets ram.

Det individuella programmet är alltså möjligheternas program och begränsningarna är få. Möjligheterna att skapa en innehållsrik, varierad och intresseväckande undervisning med hänsyn tagen till nivå, behov och förutsättningar är mycket stora.

Specialutformat program

Förutom de nationella och individuella programmen finns specialutformat program. Ett specialutformat program skall ha samma omfattning och nivå som de nationella, d.v.s. innehålla samtliga kärnämnen och vara fyraårigt. Det som skiljer sig är kombinationen av yrkesämnen. Ett specialutformat program kan vara uppbyggt av nationella eller lokala kurser.

Individuella undervisningsplaner

För att kunna anpassa undervisningen till varje enskild elev krävs en ingående bedömning av elevens alla förutsättningar och behov. Kartläggningen av elevens önskemål om kurser sker bäst i samverkan med elev och föräldrar. Tidigare praoomdömen kan vara en bra vägledning och ligga till grund för diskussionerna. Utifrån utvecklingssamtalen utformas elevens individuella undervisningsplan som i sin tur ligger som grund för lärarlagets val av moment, arbetsätt och material.

Undervisning är en process som kräver ständig utvärdering, prövning och förnyelse med elevernas rätt till en allsidig utveckling som övergripande mål. Ju mindre konkreta krav eleven själv kan ställa desto större ansvar och lyhördhet krävs av arbetslaget. Utvärdering sker i samverkan med eleven och föräldrarna om eleven är omyndig. Utvärdering bör ske ofta och regelbundet för att ge svar på om utveckling sker och i rätt riktning.

Praktik

Inskolning genom besök och prao är naturligt när eleven går från obligatoriska sarskolan till gymnasiesarskola. På liknande sätt är praktik på blivande arbetsplatser av stort värde för eleverna innan de lämnar gymnasiesarskolan.

Elever i yrkesträning kan ha flera olika praktikplatser under sina studieår. För elever i verksamhetsträning är en enda praktikplats – på den motta-

gande arbetsplatsen — oftast att föredra. För att göra sig själv rättvisa och få bästa tänkbara start i arbetslivet behöver eleven få möjlighet att under längre tid anpassa sig och uppleva trygghet.

Rektor fattar beslut om praktikens omfattning och förläggning utifrån elevens behov.

Intyg, betyg

Betygsfrågor behandlas i kap. 7 i gymnasiesärskoleförordningen. Betyg skall sättas på varje kurs, utom i verksamhetsutbildningen där intyg ges i stället för betyg. Betygsstegen är Godkänd (G) och Väl godkänd (VG). Den som inte blir godkänd på en kurs får ett intyg om att hon eller han har deltagit.

Skolverket beslutar om betygsgränser för betyget Godkänd. För Väl godkänd skall skolan bestämma vilka kriterier som skall gälla. Betygsgränserna för de kurser som ingår i de nationella programmen finns publicerade i SKOLFS 1994: 49, 1995: 5 och 1995: 12. De finns också i programhäftet för respektive program.

För yrkesutbildningen finns generella betygsgränser som gäller samtliga kurser publicerade i SKOLFS 1995: 23.

Godkänd

Eleven deltar i de arbetsuppgifter som anges i kursplanen och visar intresse för arbetet. Eleven kan med handledning genomföra enkla arbetsuppgifter i vanligt förekommande situationer. I de gemensamma ämnena, estetisk verksamhet, idrott och hälsa, matematik, samhällsorientering och svenska, skall eleven dessutom ha erfarenhet av ett undersökande arbetssätt och ha övning i att ta ställning till olika handlingsalternativ.

Verksamhetsträning

I gymnasiesärskoleförordningen står det om verksamhetsträning i 5 kap. 7 §:

För elever som får verksamhetsträning skall, om rektorn bedömer att eleven kan klara av det, utbildningen omfatta kommunikation och socialt samspel, verklighetsuppfattning och omvärldskunskap, estetisk verksamhet, idrott och hälsa samt vardagsaktiviteter. Vidare bör praktik förekomma om det är till gagn för eleven.

Kursplanen för verksamhetsträning inom gymnasiesärskolans individuella program upptar därför fem undervisningsområden: kommunikation och socialt samspel, verklighetsuppfattning och omvärldskunskap, idrott och hälsa, estetisk verksamhet samt vardagsaktiviteter. Kursplanen anger ett övergripande syfte och beskriver karaktär och struktur samt anger mål för varje undervisningsområde. Några mål att uppnå för den enskilde eleven finns inte i kursplanen.

Någon timplan för verksamhetsträningen finns inte fastställd. Elevens rätt att få en fyraårig utbildning på minst 3 600 timmar gäller som för gymnasiesärskolan i övrigt.

När man utifrån undervisningsområden och elevernas individuella undervisningsplaner planerar aktiviteter blir det naturligt att moment från flera olika undervisningsområden ingår och bildar en helhet.

Viktigt är också att eleven upplever kontinuitet i undervisningen. Att aktiviteter, övningar, lokaler, personer återkommer regelbundet för att eleven ska få möjlighet att känna igen sig och få uppleva trygghet. Trygghet och samspel är grundförutsättningarna för fortsatt inlärnin g och utveckling.

De elever som erbjuds undervisning inom verksamhetsträning är ungdomar på låg utvecklingsnivå. Därför är det extra viktigt att personal har kunskaper, engagemang, inlevelse och förmåga att skapa kontakt, dialog, samspel och trygghet. Allt detta är nödvändigt för att eleverna ska känna sig omtäckta, uppleva ett egenvärde och känna sig motiverade att aktivt efter förmåga delta och samspe la i övningar och aktiviteter.

Trots att elever i verksamhetsträning ofta har fler mycket specifika individuella behov än övriga elever i gymnasiesärskolan, är grupp tillhörighet och gruppaktiviteter viktiga både i undervisningen och på raster. På så sätt kommer undervisningsområdet kommunikation och socialt samspel in på ett naturligt sätt i de flesta aktiviteter. Eleven tränar samspel, uppmuntras att kommunicera och får hjälp att finna sin egen roll. Detta är nödvändigt bl.a. med tanke på framtida boende och arbete.

Oavsett begåvningsmässiga förutsättningar och eventuella tillägghandikapp, är eleverna i verksamhetsträning tonåringar på väg mot vuxenlivet och har, trots låg utvecklingsnivå, helt andra erfarenheter än ett förskolebarn och måste bemötas därefter. Detta faktum är en mycket viktig del vid

all planering, val av aktiviteter, förhållningssätt, material m.m., då all undervisning bör grunda sig på elevens egna upplevelser.

Trots att undervisningsområdena ger mycket stora möjligheter till val av moment för en individanpassad undervisning, behöver vissa elever ibland något ytterligare moment, eftersom elevernas behov och förutsättningar är så varierande. Där kan yrkesträningens kursutbud ge eleven ytterligare möjligheter. Att utifrån intresse och fallenhet få undervisning i någon valbar kurs och delta på sina egna villkor kan vara mycket positivt och berikande för eleven.

Det är arbetslagets uppgift att ha en stor flexibilitet, eliminera svårigheterna och se möjligheterna.

Kursplan

Syfte

Syftet med undervisningen inom verksamhetsträningen i gymnasieskolan är att varje elev utifrån sina förutsättningar och elevens tidigare erfarenheter skall få möjlighet att upptäcka och utforska omvärlden. Undervisningen inom de olika undervisningsområdena syftar även till att stärka elevens självkänsla och därigenom öka tilltron till den egna förmågan.

Undervisningen inom områdena kommunikation och social samspel, verklighetsuppfattning och omvärldskunskap, idrott och hälsa, estetisk verksamhet och vardagsaktiviteter syftar till att ge eleven en allsidig utveckling som en god grund för ett meningsfullt vuxenliv.

I undervisningen skall strävan vara att utveckla elevens självtillit, personlighet och känsloliv. Undervisningen skall också skapa förutsättningar för eleven att utveckla förståelse för och förmåga att kommunicera med omgivningen samt att vidga sin omvärldsuppfattning.

Karaktär och struktur

Kommunikation och socialt samspel är tänkt att ge förutsättningar för ett mera aktivt kontaktskapande med omgivningen t.ex. via kroppsspråk, tecken, tal eller alternativ kommunikation. Verklighetsuppfattning och omvärldskunskap syftar till att stärka elevens rums-, tids-, kvalitets-, kvantitets- och orsaksuppfattning samt skapa trygghet i välbekanta miljöer och situationer.

Inom idrott och hälsa skall eleven ges möjlighet att träna motoriska färdigheter samt kondition och styrka. Genom experimenterande med färger och olika material samt ljud, rytm och musik skall viljan till egen aktivitet och skaparglädje stimuleras. Vardagsaktiviteter skall ge träning att så självständigt som möjligt klara personlig hygien, egna måltider samt att vara delaktig i enkel matlagning och bakning.

Undervisningsområden

- Kommunikation och socialt samspel
- Verklighetsuppfattning och omvärldskunskap
- Idrott och hälsa
- Estetisk verksamhet
- Vardagsaktiviteter

Mål

Estetisk verksamhet

Undervisningen skall ge eleven olika erfarenheter av ljud, rytm och musik. Undervisningen skall också ge möjlighet att experimentera med färg och form för att upptäcka mångfald och variationsrikedom och därigenom stimulera eleven att reagera på inre känslor och vara mera mottaglig och vara öppen för olika intryck.

Idrott och hälsa

Undervisningen skall ge eleven möjlighet till upplevelser av den egna kroppen, dess funktion och förmåga och därigenom utveckla kroppsutfattningen och de motoriska färdigheterna samt träna kondition och styrka. Undervisningen skall även ge eleven möjlighet att utnyttja sin rörelseförmåga och tillfredsställa sitt rörelsebehov samt genom grovmotoriska och finmotoriska aktiviteter, såväl inomhus, som utomhus i olika terrängar, bidra till elevens fysiska, psykiska och sociala utveckling.

Kommunikation och socialt samspel

Undervisningen skall genom att uppmärksamma och stärka viljan till kommunikation ge eleven förutsättningar till att ta kontakt, upprätthålla och avsluta samspel med personer i omgivningen och därmed utveckla förmågan att kommunicera. Undervisningen skall genom närhet och fysisk kontakt utveckla elevens förmåga att delta i socialt samspel med vuxna och kamrater. Undervisningen skall även ge eleven möjlighet att genom kroppsspråk, konkreta signaler, tecken och tal utveckla kommunikationsfärdigheter och språkförståelse.

Vardagsaktiviteter

Undervisningen skall ge eleven möjlighet till att ge uttryck för hunger och mättnadskänsla, att medverka i måltider samt att delta vid uppdukning och uppläggning av mat. Undervisningen skall bidra till att eleven ger upplevelser av smak och lukt samt stimulera till egen aktivitet vid enkla moment i matlagning och bakning. Vidare skall undervisningen utveckla elevens förmåga att aktivt medverka i den egna hygienrutinen, samt utveckla förmågan att så självständigt som möjligt medverka vid av- och påklädning samt att vårda sina kläder.

Verklighetsuppfattning och omvärldskunskap

Undervisningen skall ge eleven tillfälle att med alla sinnen utforska och lära känna sin närmiljö samt få erfarenhet av rumsliga relationer och begrepp, lägesrelationer och avstånd. Undervisningen skall ge en känsla av rytm,

ordningsföljd och varaktighet i den egna aktiviteten samt möjlighet att känna förväntan i välkända och återkommande situationer för att därigenom utveckla sitt tidsbegrepp. Undervisningen skall ge möjlighet att experimentera med mängder och antal och därigenom lägga grund för antalsuppfattning. Undervisningen skall också utöka elevens erfarenheter och kunskaper om föremål och hur dessa används i olika situationer. Undervisningen skall dessutom stimulera eleven till egen aktivitet samt möjlighet att experimentera i närmiljön för att utveckla förståelsen av orsak och verkan. Undervisningen skall även ge eleven trygghet som grund för viljan att utforska omvärlden.

Yrkesträning

Om yrkesträning sägs i gymnasiesärskoleförordningen 5 kap. 6 §:

För de elever som får yrkesträning skall, om rektor bedömer att eleven kan klara av det, utbildningen omfattar ämnena svenska, matematik, samhällsorientering, idrott och hälsa och estetisk verksamhet samt yrkesträning och praktik.

För yrkesträningen finns det en timplan som är fastställd av regeringen, bilaga till gymnasiesärskoleförordningen. Timplanen får överskridas och underskridas beroende på hur mycket undervisning eleverna behöver för att uppnå målen i kursplanerna.

Undervisningstid i timmar om 60 minuter

<i>Ämnena:</i>	
Svenska	200
Matematik	150
Samhällsorientering	170
Idrott och hälsa	280
Estetisk verksamhet	70
Yrkesträning och praktik	2 730
Totalt	3 600

Kursplanerna för de fem gemensamma ämnena anger syftet med kursen, ämnets karaktär och struktur samt mål för undervisningen. Mål att uppnå för den enskilde eleven finns inte i kursplanen.

För yrkesträningen finns sammanlagt 32 kursplaner inom tre områden:

- det estetiska området
- det husliga området
- det industriella området.

Samtliga kurser är fritt valbara, men vissa har förkunskapskrav.

Skolan väljer själv arbetssätt, metoder eller organisationsmodeller. Arbetslaget på den enskilda skolan avgör också utifrån elevernas förutsättningar och behov vilken omfattning de olika yrkesträningsskurserna skall ha. Detta ger läraren stor frihet vid utformningen av undervisningen, men också ett stort ansvar att erbjuda en nivåanpassad, målrelaterad undervisning, som ger en allsidig utveckling för varje elev. Vilket område eleven än väljer att inrikta sin yrkesträning mot är de gemensamma ämnena desamma.

Varje valbar kurs har ett mål, som beskriver vilka kunskaper kursen skall ge. Mål att uppnå för den enskilde eleven finns inte i kursplanerna. Inom

några områden finns grundkurser som är avsedda för alla elever som har valt området ifråga. På grundkurserna bygger olika fördjupningskurser för de elever som har förutsättningar att gå vidare. Så finns exempelvis inom det industriella området kursen industriell grundkurs, som är förkunskapskrav för de flesta kurser inom området.

Att förbereda för vuxenlivet

Elever och lärare är inte bundna till att välja kurser ur enbart ett av de tre huvudområdena. Tvärtom kan det ibland vara nödvändigt att kombinera kurser från två eller tre områden för att leva upp till skollagens och läroplanens målsättning att "gymnasieskolan skall utifrån varje elevs förutsättningar fördjupa och utveckla elevernas kunskaper som en förberedelse för att meningsfullt vuxenliv i arbete, boende och fritid". Matlagning och datakunskap är exempel på kurser som alla behöver. Att skolan skall lära för livet måste vara ledstjärnan, samtidigt som fantasin och kreativiteten får flöda.

De gemensamma ämnena har också en viktig roll när det gäller att förbereda för vuxenlivet. Ett berikat vuxenliv, inte skolframgång, är det yttersta målet med dessa ämnen. Många gånger har eleverna kunskaper från skolan, men inser inte att dessa kunskaper är användbara i vardagslivet. De gemensamma ämnena ger tillfälle att ställa eleverna inför uppgifter från vardagslivet, som kan lösas med hjälp av kunskaper som skolan givit. I programhäftena om gymnasiesärskolans nationella program finns kommentarer till kärnämnen som kan vara till vägledning också för yrkesträningens gemensamma ämnen.

Även om undervisningen organiseras på detta sätt kommer eleverna i sitt vuxenliv att möta situationer som är nya. Skolan bör därför förse eleverna med modeller för var och hur man kan söka hjälp och råd.

Lokala kurser

Frihet finns att skapa nya kurser och områden utifrån lokala behov och förutsättningar. Här finns stora möjligheter att bygga upp områden som ger eleverna goda kunskaper och rätta färdigheter för ortens speciella utbud av arbete och sysselsättning. Det gäller inom såväl daglig sysselsättning, skyddat arbete som den öppna arbetsmarknaden. Om en skola vill göra en lokal specialisering eller av andra skäl vill erbjuda fler kurser än de 32 nationella, kan skolan skriva en lokal kursplan. Lokala kursplaner fastställs av styrelsen för utbildningen.

Kursöversikt

YRKESTRÄNING

Gemensamma ämnen

SKOLFS 1995: 24

<i>Kurs</i>	<i>Kurskod</i>
Estetisk verksamhet	ESV190
Idrott och hälsa	IDH190
Matematik	MA190
Samhällsorientering	SH190
Svenska	SV190

Valbara kurser

Estetiska området

<i>Kurs</i>	<i>Kurskod</i>
Bild	BL190
Drama	DR190
Handsömnad	TXK190
Maskinsömnad	TXK191
Musik	MU190
Möbelrenovering	HVK190
Stickning och virkning	TXK192
Tovning	TXK193
Tredimensionell form	FRM190
Tryck och färgning	BL191
Vävning	TXK194

Industriella området

<i>Kurs</i>	<i>Kurskod</i>
Arbetsmiljö	ARB190
Bänkarbete	VER190
Datakunskap – grundkurs	DA190
El-lärans grunder	ELKU190
Fastighetsskötsel	FASTE190
Förrådsarbete	VER195
Industriell grundkurs	VER191
Maskinarbete	VER192
Montering	VER193
Mätteknik	VER194
Produktionsteknik	PRT190
Ritningsläsning	HUS190
Svetsteknik	SVSTE190
Ytbehandling	TRÄM190

Husliga området

<i>Kurs</i>	<i>Kurskod</i>
Matlagning – grundkurs	MATL190
Matlagning – fördjupningskurs	MATL191
Städning – grundkurs	LOKVD190
Städning – fördjupningskurs	LOKVD191
Tvätt och klädvård	HK190
Cafeteriaverksamhet	SERV190
Krukväxter och snittblommor	HK190

Kursplaner

YRKESTRÄNING

GEMENSAMMA ÄMNEN

SKOLFS 1994: 22

Kurs: Estetisk verksamhet

Syfte

Undervisningen skall syfta till att utveckla elevens förmåga till kreativitet och lust att använda estetiska uttrycksmedel för att uttrycka tankar, känslor och handlingar. Den skall också bidra till att väcka intresset för de professionella konstnärernas arbete och för kulturen i samhället, liksom för egen fortsatt verksamhet.

Karaktär och struktur

Centrala begrepp för ämnet är skapande verksamhet, upplevelse och reflexion. Estetisk verksamhet kan anordnas med inriktning mot vilket som helst av de estetiska områdena; bild, dans, musik, slöjd, formgivning eller teater. Ämnet kan också ha en gränsöverskridande karaktär och blanda olika estetiska uttrycksformer. Eleverna skall kunna få arbeta med såväl traditionella metoder att framställa konstnärliga produkter som med moderna elektroniska medier.

Mål

Målet för kursen är att eleverna skall utveckla känsla för estetiska värden och utveckla deras förmåga att känna stimulans och glädje genom skapande verksamhet och kulturella upplevelser.

Kursen skall ge praktisk erfarenhet av ett eller flera konstnärliga uttrycksmedel.

Kurs: Idrott och hälsa

Syfte

Ämnet Idrott och hälsa har ett brett hälsoperspektiv. Eleverna skall få en ökad kunskap om hur den egna kroppen fungerar och hur man genom goda matvanor, regelbunden fysisk aktivitet och friluftsliv kan förbättra sitt fysiska och psykiska välbefinnande. Genom egna upplevelser och erfarenheter skall eleverna utveckla en lust och vilja till fysisk aktivitet.

Undervisningen skall leda till att eleverna finner olika sätt att bedriva en

individuellt anpassad fysisk träning och utveckla och stärka den egna hälsan såväl under skoltiden som senare i vuxenlivet.

Undervisningen syftar till att eleverna skall bli mer hälso- och miljömedvetna.

Karaktär och struktur

Hälsa är en helhet som innefattar fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande och som kan leda till högre livskvalitet. Idrottsutövning påverkar välbefinnandet genom att träna och utveckla kroppen.

Genom undervisningen skall eleverna bli medvetna om den egna livsstilens betydelse för hälsa och miljö samt utveckla en ökad kroppsmedvetenhet och en positiv självbild. Eleverna skall få fördjupade kunskaper om kost, motion och ergonomi samt om drogers och dopingpreparats skadliga inverkan.

Kursen skall ge möjligheter till friluftsliv och positiva naturupplevelser.

Undervisningen skall ta hänsyn till elevernas skilda förutsättningar och beakta såväl skillnader mellan kön som mellan individer.

Mål

Målet för kursen är att ge eleverna glädje och stimulans i skilda fysiska aktiviteter som anknyter till erfarenheter och intressen. Kursen skall ge eleverna möjlighet att reflektera över metoder som främjar elevernas intresse för hälsoarbete.

Kurs: **Matematik**

Syfte

Matematikundervisningen syftar till att ge eleverna tilltro till den egna förmågan att förstå och använda matematik i olika situationer. Undervisningen skall utveckla elevernas nyfikenhet, öppenhet, kreativitet och ihärdighet vid matematisk problemlösning.

Undervisningen skall sträva efter att ge eleverna möjligheter att få uppleva tillfredsställelsen i att behärska matematiska begrepp och metoder samt upptäcka mönster och samband. Eleverna skall utveckla sin förmåga att redovisa sina tankegångar muntligt och skriftligt.

Eleverna skall få inblickar i hur matematiken utvecklats och fortfarande utvecklas samt lära sig att använda miniräknare och datorer som verktyg vid beräkningar.

Karaktär och struktur

Matematik är ett sätt att undersöka teoretiska och praktiska problem. Matematik är också ett språk som genom sina symboler gör det möjligt att kort

och precist uttrycka och logiskt bearbeta komplicerade idéer och påståenden.

Tillgången till nya tekniska hjälpmedel förändrar delvis matematikens innehåll och metoder. Många rutinoperationer, främst av numerisk och grafisk karaktär, kan nu utföras av miniräknare och datorer. Förmåga att dra slutsatser och värdera resultat blir viktigare än isolerad färdighetsträning.

Mål

Målet för kursen är att ge eleverna sådana kunskaper att de kan tolka information, utföra beräkningar och lösa matematiska problem i vardagliga situationer. Kursen skall ge eleverna möjlighet att arbeta med matematik på ett undersökande sätt och i praktiska situationer.

Kurs: Samhällsorientering

Syfte

Studierna i samhällsorientering i yrkesträning skall fördjupa elevernas kunskaper om nutida samhällsförhållanden och samhällsfrågor. Genom dessa kunskaper skall eleverna ges ökade förutsättningar att aktivt delta i samhällslivet och beredskap att hantera förändringar i samhället.

Syftet med undervisningen i samhällsorientering är att utveckla elevernas samhällsuppfattning och ge dem en god grund för ett aktivt vuxenliv.

Eleverna skall så långt det är möjligt kunna göra egna ställningstaganden i frågor som rör förhållanden i samhället samt känna till utvecklingen av det svenska samhället.

Karaktär och struktur

Undervisningen i samhällsorienteringen skall stödja och utveckla elevernas förmåga att bearbeta frågeställningar som rör samhällsförhållanden. Undervisningen skall också bidra till att eleverna tillägnar sig ett historiskt perspektiv där det förflutnas betydelse för nuet belyses. Viktigt är också att undervisningen ger eleverna insikter om hur samhällsutvecklingen har påverkat natur och miljö.

Ämnet samhällsorientering kan spänna över stora kunskapsområden såsom

- demokratins innehåll och uttryckssätt
- samhällets organisation utifrån exempelvis politiska och ekonomiska aspekter
- individens och gruppens skilda livsvillkor
- arbetsliv och sociala förhållanden
- frågor kring kulturerna, kulturmöten och kulturkonflikter
- frågor kring samlevnad och konflikt.

Undervisningen i samhällsorientering skall sätta in samhällsfrågorna i ett såväl globalt som nationellt och regionalt/lokalt sammanhang och samtidigt belysa frågor på grupp- och individnivå. Eleverna skall bli medvetna om sina egna och andras värderingar och deras konsekvenser.

Att sovra och förstå budskap utifrån kunskap om källornas art och de olika mediernas begränsningar är en viktig del för undervisningen. Det är väsentligt att i samhällsorienteringen ha ett pluralistiskt betraktelsesätt och lära eleverna att se samhällsfrågorna utifrån olika perspektiv.

Mål

Målet för kursen är att ge eleverna möjlighet att fördjupa och praktisera sina kunskaper utifrån studier av skilda frågor som anknyter till egna erfarenheter, behov och intressen. Kursen skall bidra till att eleverna får förtroget med ett demokratiskt arbetssätt. Kursen skall lära eleverna att väga olika handlingsalternativ mot varandra och övning i att ta ställning.

Kurs: Svenska

Syfte

Det övergripande syftet med undervisningen i svenska i yrkesträningen är att eleverna skall öka sin förmåga att tala, läsa och skriva. De skall utveckla sin förmåga att använda språket för att främja sin personliga utveckling och på så sätt skaffa sig nödvändig beredskap för vuxenlivet.

Strävan i undervisningen skall vara att göra eleverna medvetna om att språket öppnar nya perspektiv och gör världen mer begriplig. Med språkets hjälp föds och skapas insikt om världen och kulturarvet. Språket ger människan möjlighet att skapa och uttrycka den egna identiteten i relation till omvärlden. Språket ger oss möjligheter att växa och mogna.

Skolan och särskilt undervisningen i svenska har ett ansvar för att hjälpa alla elever med deras språkutveckling och därmed deras förmåga att tänka och lära. Därvid måste undervisningen utgå från elevens egna förutsättningar och erfarenheter. Språket skall fungera som ett nödvändigt redskap för kommunikation. Det måste ständigt utforskas och erövrats av var och en på sitt sätt, efter sina behov och sin förmåga under hela livet.

Undervisningen i svenska skall sträva efter att eleverna utvecklar lust och förmåga att uppleva skönlitteratur från olika tider och kulturer, som en källa till kunskap och glädje.

Karaktär och struktur

Det svenska språket som det talas, läses och skrivs är det centrala i undervisningen i svenska. Eleverna skall i svenskundervisningen utveckla, bredda och fördjupa sin läs- och skrivförmåga, sin förmåga att tala och samtala samt förmågan att lyssna och uppfatta.

Elever med bristande kunskaper i svenska måste lära sig språket under

andra betingelser än vad som gäller för elever som behärskar svenska väl. Elever skall få en undervisning i ämnet som är anpassad till deras behov. För hörselskadade och döva gäller särskilda förutsättningar.

Språk och litteratur är ämnets huvudsakliga innehåll.

Varje elev skall i sina svenskstudier aktivt arbeta med att tillgodogöra sig och skapa texter. Med texter avses allt från skönlitteratur, saklitteratur och elevernas egna texter, till litterära uttryck förmedlade via etermedier, dagspress, teater, film m.m. Arbetet skall bidra till elevens språkutveckling.

Ämnets olika delar skall vävas samman till en helhet. Att läsa, skriva, tala och lyssna blir meningsfullt när eleverna får svar på frågor om sig själva och sina relationer till andra, till historien, till nutiden eller till framtiden.

Mål

Målet för kursen är att ge eleverna sådana kunskaper att de kan använda språket för begreppsbildning, kommunikation och personlig utveckling. Kursen skall ge eleverna möjligheter att uppleva och samtala om litteratur. Kursen skall öka elevernas förmåga att använda språket och litteraturen i situationer som förbereder för ett rikt vuxenliv.

ESTETISKA OMRÅDET

Kurs: Bild

Mål

Målet för kursen är att ge grundläggande kunskaper i olika bildtekniker, samt göra eleven förtrogen med bilder i massmedia, foto och reklambilder.

Kursen skall också utveckla förmågan i att diskutera bildens uppbyggnad och dess betydelse och påverkan på människan, samt väcka intresset för ny och gammal konst.

Vidare skall kursen stimulera elevens skaparlust och utveckla färg- och formsinnet.

Kurs: Drama

Mål

Målet för kursen är att stärka elevens kroppsuppfattning och självkänsla samt att medvetandegöra egna minnen. Kursen skall genom rollspel, övningar i avspänning, argumentation, bild och sinnesövningar utveckla elevens självständighet, förståelse för andra människor i sin omgivning samt utveckla förmågan att skapa goda kamratrelationer.

Kurs: Handsömnad

Mål

Målet för kursen är att ge vissa grundläggande kunskaper om mindre ändringar av egna kläder samt ge kännedom om hur man reparerar vanliga heminredningstextilier. Kursen skall ge grundläggande kunskaper om hur man med de vanligaste fria och bundna broderiteknikerna kan dekorera och skapa textila bilder och mönster samt väcka elevens intresse för hur man genom arbete med individuella mönster och färgkompositioner kan utveckla färg- och formsinnet. Kursen skall ge erfarenhet av och kunskap om överföring av egna skisser till tyg samt ge nödvändiga kunskaper för att kunna avläsa arbetsbeskrivningar och omsätta dem i praktiken.

Kursen skall även utveckla elevens intresse och lust för textilt skapande.

Kurs: Maskinsömnad

Mål

Målet för kursen är att ge kännedom om symaskinens olika användningsområden. Kursen skall också ge eleven kunskap om hur man hanterar symaskinen till att foga ihop, fälla och dekorera tyger i olika kvaliteter. Kursen skall även ge information och kunskaper om hur symaskinen kan användas i såväl arbetsliv som i hemmet. Kursen skall också ge eleven kännedom om olycksfallsrisker och hur man arbetar ergonomiskt riktigt.

Kurs: Musik

Mål

Målet för kursen är att ge eleven möjligheter i att utöva och lyssna till olika slag av rytmer, sång och musik. Kursen skall även ge eleven tillfälle att pröva olika instrument och sångtekniker. Målet är att stimulera till samspel i grupp samt väcka elevens intresse för medverkan i kör eller orkester och därigenom ge eleven möjlighet till stimulerande fritidssysselsättning samt att bygga upp nya kamratrelationer.

Kurs: Möbelrenovering

Mål

Målet för kursen är att ge grundläggande kunskaper i renovering av enklare möbler. Kursen skall även ge grundläggande kunskaper om hur man rengör möbler och hur man utför ytbehandling. Kursen skall dessutom ge eleven kännedom om hur man klär om bl.a. möbeldynor.

Kurs: Stickning och virkning

Mål

Målet för kursen är att väcka elevens intresse för stickning och virkning och stimulera till egna aktiviteter samt ge vissa grundläggande kunskaper i stickning och virkning. Kursen skall även ge eleven en inblick i hur man läser och arbetar efter enkla stick- och virkbeskrivningar samt ge en orientering om olika garner.

Kurs: Tovning

Mål

Målet för kursen är att ge vissa grundläggande kunskaper i tovning av ull. Kursen skall ge eleven kännedom om ull, ullens beredning och tovnings-egenskaper samt om användningsområden. Kursen skall även stimulera skaparlust och formsinne, samt ge en historisk tillbakablick om hur ullen har använts genom tiderna.

Kurs: Tredimensionell form

Mål

Målet för kursen är att stimulera och utveckla elevens formsinne samt att genom användning av olika material och tekniker ge grundläggande kunskaper i att framställa bruks- och konstföremål. Kursen skall även bidra till att stärka elevens självkänsla, stimulera skaparlust, kreativitet och fantasi samt utveckla och balansera finmotoriken.

Kurs: Tryck och färgning

Mål

Målet för kursen är att ge grundläggande kunskaper i olika tryck- och färgningstekniker. Kursen skall även stimulera eleven till att utveckla färg- och formsinnet, stimulera till skaparlust och kreativitet.

Kursen skall ge eleven insikt i hur man genom att variera färg och form kan erhålla skilda stilarter, samt ge kännedom om olika material och färger. Kursen skall dessutom utveckla förmågan att kritiskt granska och välja i utbudet av modetrender och modefärger samt att stärka den personliga smaken i klädval och heminredning.

Kurs: Vävning

Mål

Målet för kursen är att ge vissa grundläggande kunskaper om hur en vävstol ställs i ordning och en väv sätts upp och hur man väver. Kursen skall ge kännedom om vanliga mönster och material och stimulera elevens skaparlust och färgsinne samt stärka elevens förmåga till uthållighet och noggrannhet.

HUSLIGA OMRÅDET

Kurs: Matlagning – grundkurs

Mål

Kursen skall ge grundläggande kunskaper om och färdighet i tillagning av enklare näringsriktiga maträtter samt bakning av mat- och/eller vetebröd.

Kursen skall även ge grundläggande kunskaper om de vanligaste livsmedlen samt om inköp, hantering och förvaring av dessa. Kursen skall dessutom ge grundläggande kunskaper om personlig hygien och hygienkrav i samband med livsmedelshantering.

Kurs: Matlagning – fördjupningskurs

Förkunskapskrav: Matlagning – grundkurs

Mål

Kursen skall ge fördjupade kunskaper om och färdigheter i att tillaga enklare näringsriktiga husmanskosträtter samt baka mat- och kaffebröd och mjuka kakor. Kursen skall även ge fördjupade kunskaper om hantering och förvaring av olika livsmedel. Kursen skall därigenom ge fördjupade kunskaper om hygienkrav i samband med livsmedelshantering.

Kurs: Städning – grundkurs

Mål

Kursen skall ge grundläggande kunskaper om städutrustning och rengöringsmedel samt färdigheter i att utföra städning i olika typer av lokaler i en lägenhet. Kursen skall dessutom ge kunskaper om säkerhetsföreskrifter och hantering av kemisk-tekniska produkter.

Kurs: Städning – fördjupningskurs

Förkunskapskrav: Städning – grundkurs

Mål

Kursen skall ge fördjupade kunskaper om professionell städutrustning och rengöringsmedel samt färdigheter i att utföra enklare lokalvård i olika typer

av lokaler. Kursen skall även ge grundläggande kunskaper om material i inredning. Kursen skall dessutom ge kunskaper om ergonomi i samband med lokalvård.

Kurs: Tvätt och klädvård

Mål

Kursen skall ge grundläggande kunskaper i att sortera, tvätta och efterbehandla tvättgods avsett för vattentvätt. Kursen skall även ge kunskap om material i textilier och grunderna för en god klädvård.

Kurs: Cafeteriaverksamhet

Mål

Kursen skall ge kunskaper om och färdigheter i vanligt förekommande arbetsuppgifter i en cafeteria. Kursen skall även ge kunskaper om handhavande av enklare kassaregister samt gästpsykologi. Kursen skall dessutom ge grundläggande kunskaper om personlig hygien och livsmedelshygien i samband med livsmedelshantering.

Kurs: Krukväxter och snittblommor

Mål

Kursen skall ge grundläggande kunskaper om och färdigheter i att arrangera dekorationer med färska, torkade och konstgjorda växter. Kursen skall även ge kunskaper om inköp och skötsel av blommande krukväxter och gröna växter.

INDUSTRIELLA OMRÅDET

Kurs: Arbetsmiljö

Mål

Kursen skall ge kunskaper om arbetsmiljö och personlig skyddsutrustning samt göra eleven medveten om att arbetet kan påverka den yttre miljön.

Kursen skall ge förståelse för att arbetsmiljön är viktig i skyddshänseende samt ge insikt om vilken personlig skyddsutrustning som kan komma i fråga och hur den används. Kursen skall även ge förståelse för att följa de regler som gäller och de instruktioner som ges för arbetet som skall utföras.

Kurs: Bänkarbete

Förkunskapskrav: Industriell grundkurs

Mål

Kursen skall ge kunskaper om och färdigheter i att använda de mest förekommande handverktygen och handmaskinerna inom område mekaniska, snickeri och fastighetskötsel. Kursen skall ge kunskaper om vad verktyg och handmaskinerna har för benämning samt kännedom om vilket verktyg som är lämpligt till olika arbeten. Kursen skall även ge kännedom om de risker som är förknippade med användandet av verktyg och handmaskiner samt ge färdigheter i verktygsvård och maskinvård. Kursen skall också ge kunskaper i verktygslära och maskinlära.

Kurs: Datakunskap – grundkurs

Mål

Kursen skall ge grundläggande kunskap om persondatorns användningsområde. Kursen skall dessutom ge färdighet i att använda persondatorn samt ge insikt om de risker som är förknippade med användandet av persondatorer. Kursen skall ge kunskap i program- och maskinvård.

Kurs: El-lärans grunder

Förkunskapskrav: Industriell grundkurs

Mål

Kursen skall ge kunskaper om och färdigheter i elmontering samt ge färdigheter i lödning och kunskaper om de skadliga ämnen som finns i lödröken. Kursen skall ge kunskaper om el-lärans grunder samt kunskaper om demontering och montering av enklare elektriska apparater och installationer. Kursen skall även ge kunskaper om vilka risker och regler som gäller för arbete med elektriska apparater och installationer.

Kurs: Fastighetsskötsel

Förkunskapskrav: Industriell grundkurs

Mål

Kursen skall ge kunskaper om och färdigheter i trädgårdsarbete, renhållning utomhus och inomhus samt kunskaper om och färdigheter i fastighetsunderhåll.

Kurs: Förrådsarbete

Förkunskapskrav: Industriell grundkurs

Mål

Kursen skall ge kunskaper i förrådsarbete samt inblick i hur ett förråd är uppbyggt. Kursen skall ge kunskap om benämningar och användningsområden för de verktyg som är vanligt förekommande i ett verktygsförråd.

Kurs: Industriell grundkurs

Mål

Kursen skall ge kunskaper om de olika kurserna och vilka arbetsområden de kan leda till. Kursen skall ge möjlighet att pröva inom mekaniska, snickeri och fastighetsskötsel mest förekommande verktyg och verktygsmaskiner.

Kursen skall även ge kunskaper om de risker som är förknippade med användandet av verktyg och verktygsmaskiner inom de olika arbetsområdena.

Kurs: Maskinarbete

Förkunskapskrav: Industriell grundkurs

Mål

Kursen skall ge kunskaper om och färdigheter i användandet av de inom mekaniska, snickeri och fastighetsskötsel mest förekommande maskiner och verktygsmaskinerna. Kursen skall ge möjlighet till att träna arbetsuppgifter i mest förekommande maskiner och verktygsmaskiner inom mekaniska, och snickeriområdet samt inom fastighetsskötsel. Kursen skall även ge kunskaper om de risker som är förknippade med användandet av maskiner samt även ge kunskaper i maskinlära och färdigheter i maskinvård.

Kurs: Montering

Förkunskapskrav: Industriell grundkurs

Mål

Kursen skall ge kunskaper om och färdigheter i montering av olika skruvförband samt kännedom om vilka skruvförband och skruvsorter som är mest förekommande. Kursen skall ge kunskaper om gängor och deras konstruktion och vilka verktyg som är lämpliga till de olika skruvsorterna. Kursen skall även ge kunskaper i verktygslära och verktygsvård.

Kurs: Mätteknik

Förkunskapskrav: Industriell grundkurs

Mål

Kursen skall ge kunskaper om och färdigheter i mätteknik samt vilka mätverktyg som är lämpliga till mätuppgiften som skall lösas. Kursen skall ge förståelse för nödvändigheten av mätnoggrannhet och noggrannhet i värden av mätverktygen.

Kurs: Produktionsteknik

Förkunskapskrav: Industriell grundkurs

Mål

Kursen skall ge träning i att tillverka eller montera ett större antal återkommande produkter under en längre tidsrymd. Kursen skall ge träning i att

tillsammans i arbetslag utföra olika arbetsmoment omkring en produkt. Kursen skall ge kunskaper om arbetsplanering samt göra eleven medveten om de ergonomiska riskerna som ensidigt arbete medför.

Kurs: Ritningsläsning

Förkunskapskrav: Industriell grundkurs

Mål

Målet med kursen är att ge kunskaper om och färdigheter i ritteknik samt förståelse för ritningsläsning.

Kommentar

Kursen Ritningsläsning är en fortsättningskurs i ritningsläsning med utgångspunkt från Industriell grundkurs inom områdena mekaniska, snickeri och fastighetsskötsel.

Kursen kan med fördel innehålla CAD-ritning.

Kurs: Svetsteknik

Förkunskapskrav: Industriell grundkurs

Mål

Kursen skall ge kunskaper om och färdigheter i att använda de mest förekommande svetsmetoderna inom områdena mekaniska och fastighetsskötsel samt ge kunskaper om vilken svetsmetod som är lämpligast till det arbete som skall utföras. Kursen skall ge kunskaper om de risker som är förknippade med svetsarbeten samt kunskaper om och färdigheter i verktygs- och maskinvård.

Kurs: Ytbehandling

Förkunskapskrav: Industriell grundkurs

Mål

Kursen skall ge kunskaper om och färdigheter i ytbehandling samt ge kunskaper om de risker som är förknippade med användandet av färger och lösningsmedel. Kursen skall även ge kunskaper om och färdigheter i verktygsvård.

Gysär 1995:8 Gymnasiesärskolans Individuella program

Detta häfte innehåller kursplaner för verksamhetsträning och yrkesträning samt inledande kommentarer om gymnasieskolans individuella program.

I maj 1995 utkom programhäften för sex nationella program i gymnasiesärskolan. De två första är nyutgåvor av befintliga program som har kompletterats med betygskriterier och reviderats något. Alla programhäften innehåller nu programpresentation, programmål, kursöversikt, timplan och kursplaner för kärnämnen och yrkesämnen med betygskriterier.

Gysär 1995: 1 Gymnasiesärskolans Hotell- och restaurangprogram

Gysär 1995: 2 Gymnasiesärskolans Industriprogram

Gysär 1995: 3 Gymnasiesärskolans Fordonsprogram

Gysär 1995: 4 Gymnasiesärskolans Handels- och administrationsprogram

Gysär 1995: 5 Gymnasiesärskolans Medieprogram

Gysär 1995: 6 Gymnasiesärskolans Naturbruksprogram

Ytterligare ett häfte som rör den frivilliga särskolan publiceras försommaren 1995.

Gysär 1995: 7 Särvux

Särvuxhäftet innehåller kursplaner och betygskriterier för den del av särvux som motsvarar träningsskolan och grundsärskolan. Dessutom finns kärnämnen för gymnasial särvux. Kursplaner till övriga gymnasiala kurser får man söka i respektive programhäfte.

Under våren 1995 har också ett häfte med kursplaner och timplaner för den obligatoriska särskolan utkommit.

Särskolan – träningsskolan och grundsärskolan

FRITZES

POSTADRESS: 106 47 STOCKHOLM
FAX 08-20 50 21, TELEFON 08-690 90 90

ISBN 91-38-30560-7

ISSN 1400-6081